

Володимир Тухлян

Дорогий читачу, коли я вперше у церкві почув Євангелія, то зауважив слова «Від Йоана», наступного разу – «Від Матея», потім ще «Від Марка» і «Від Луки». Мені стало цікаво, чому аж чотири люди писали про життя одного Вчителя? Якщо так, то чому не більше, або чому не менше? Чи існує якась різниця між ними? Тому в черговому номері журналу «Слово» спробую дати відповідь на питання, які зацікавили мене ще в дитинстві. Неможливо вповні висвітлити все, що стосується заторкнutoї теми, тому головна мета цієї статті полягає у тому, щоб побачити особливу рису кожного автора.

Усі чотири євангелісти без розбіжностей розповідають про життя і вчення Христа, Його чудеса, страждання, смерть і поховання, славне Воскресіння з мертвих. Цілісно доповнюючи один одного, вони складають єдину книгу, яка не має жодних протиріч. Основною ціллю Євангелія є опис життя Ісуса Христа на землі. Цікаво, що Ісус впродовж свого життя не залишив по собі написаних творів. Більше того, Його учні також нічого не записували і не фіксували події, коли були разом з Учителем, а євангельські твори з'явилися лише за кілька десятків років по Воскресінні Христа. Те, що євангелісти записали, репрезентувало людям певний портрет Ісуса, в якому таїлася велика сила Святого Духа. Більше нам відомо про місію Христа в його зрілі роки, а менше – про Його дитинство і юнацькі роки, який Він мав темперамент, як склалися Його стосунки з сусідами, сім'єю, знайомими тощо.

Окрім чотирьох Євангелій, у перші віки були відомі до 50 інших писань, які називали також «євангеліями» і приписували собі апостольське походження. Церква віднесла їх до списку «апокрифічних» – тобто книг, не визнаних канонічними, бо вони містять у собі спотворені і сумнівні оповідання. До таких «апокрифічних євангелій» відносимо: «Першоєвангеліє Якова», «Історія Йосифа теслі», «Євангеліє Томи», «Євангеліє Никодима» та інші. У них, між іншим, уперше записані легенди, що стосуються дитинства Господа нашого Ісуса Христа.

Якщо згуртувати чотири канонічні Євангелія між собою, одразу стає видно, що три з них

(Матей, Марко і Лука) мають багато між собою спільного і в основному розповідають про життя і навчання Ісуса з однієї точки зору. Їх, зазвичай, називають «синоптичними» від грецького слова (*synopsis* – огляд), вони і певною мірою відрізняються від Йоанового Євангелія. Розгляньмо кожне Євангеліє окремо, щоб побачити вклад кожного євангелиста в наше розуміння особи Ісуса Христа.

Євангелія від Марка

Євангелія від святого Марка є першою книгою Нового Завіту, яка вводить літературний жанр, званий євангелієм. Цей жанр можна вважати самостійним винаходом ранніх християн. Розповідь Марка починається вступом, який підготовляє публічний виступ Христа. Місцем приготування є Юдея, звідки Христос прямує до Єрусалиму. Центральна тема – христологія. Ісус зображується як Син Божий, вибраний Богом на те, щоб люди могли в Його особі бачити відблиск Божої слави. Тому під час хрещення Ісуса – Господь проголошує Його своїм Сином. (Мр 1,11) . Важлива особливість Євангелія від Марка полягає у постійному коливанні від відкритого виступу до цілковитої таємничості, яка щораз то виразніше вимальовується у теології хреста, а кульмінацією стає визнання сотника під хрестом: «Чоловік цей був справді Син Божий» (Мр 15,39).

Євангеліє від Матей

Особлива мета Матей – показати, що Ісус є законний наслідник царського дому Давида. Основним джерелом, яким послуговувався Матей, на думку вчених, було Євангеліє від Марка. Провідну ідею христології найкраще виражає визнання Петра, коли він на запитання Божественного Спасителя відповідає: «Ти – Христос, Син Бога живого» (Мт 16,16). У цьому визнанні міститься дві думки: Ісус є Христос, тобто Месія (помазаник), та справжній Божий Син. Матей використовує чимало цитат Старого Завіту, щоб показати євреям, що Ісус є Той, про Кого говорили пророки. Далі він показує, що Ісус як Месія походить з Давидового роду. На це вказує генеалогія, в якій він розпочинає від Авраама і називає Його сином Давида. Разом з тим, Ісус є не лише Месією, Сином Давида, але також Сином Божим, гідність якого перевершує походження від Давидової лінії, бо сам Давид називає його своїм Господом. Матей найчастіше називає Ісуса Сином Божим. В Старому Завіті ця назва виражала особливу місію, яку повинен був виконати пророк або цар. В Новому Завіті ця назва отримує нове значення. Церква у Воскреслому Христі бачила Сина Божого, рівного Богу Отцю.

Євангеліє від Луки

З чотирьох євангелістів Лука виділяється як людина широкої культури, який пише вишуканою грецькою мовою. Євангеліє від Луки написано з метою повернути в християнство освічених грецьких читачів, таких як Теофіл, якому воно присвячується (Лк 1,3-4). Через це варто підкреслити високу якість літературного стилю Луки. Судячи з усього, воно розраховане на неюдейську читацьку аудиторію, бо мало є цитат із Старого Завіту. Натомість Лука більше включає деталі, відображаючи доброту Ісуса і його турботу про людей будь-яких народів і класів. Він підкреслює універсальні аспекти місії Ісуса. Лука детально зупиняється на гуманності Ісуса, його глибокому співчутті біднякам, вигнаним і пригнобленим. Христос у своїй діяльності прагне звільнити людину від зла, гріхів, нещастя, щоб обдарувати її Божими ласками. Тут ми часто знаходимо заклики до милосердя і добровільної убогості. Особливе місце у творі Луки займає молитва. Він найчастіше згадує про молитву Ісуса і показує, що підготовленням до найвеличніших Ісусових подій була саме молитва.

Євангеліє від Йоана

Унікальність цього Євангелія полягає в тому, що на той момент, коли Йоан писав для вірних, християни вже дещо знали про життя Ісуса від синоптиків. Тому не було необхідності представляти події в такій же послідовності, як це зробили його попередники. Якщо синоптики писали «про» Ісуса для того, щоб ознайомити інші народи із Спасителем, то Йоан немовби підсумовує попередні версії і пише про те, «хто є» Ісус. Характерним для четвертого Євангелія є формулювання «Я є», за допомогою якого Христос називає сам себе. Цей вислів виступає як атрибут хліба (6,41), світла (8,12), життя (11,25), доброго пастиря (10,11-14), воскресіння і життя (11,25). Він ототожнює себе із цими якими, до яких людина так гаряче прагне, щоб могли жити (хліб), бачити світ прекрасним (світло), вибратись з гріховної безодні (пастир) і не жахатись того, що буде після смерті (воскресіння і життя). Саме в Христі людина знаходить те, до чого так стрімко прагне все своє життя. І якщо хтось знаходиться на роздоріжжі життєвих перепетій, то саме це Євангелія допоможе краще пізнати і осмислити все те, що шукає і про що мріє людина. Існує тільки один спосіб зустрічі з Христом – це віра в Нього. Таку віру збагачує кожне прочитане або почуте слово «благої вісті».

При всіх своїх відмінностях між Євангеліями, у них немає внутрішніх протиріч. Якщо уважно читати, то можна одразу знайти яскраві ознаки спільності між синоптиками та Йоаном. Основна різниця між ними полягає у бесідах Господніх. У синоптиків ці бесіди дуже прості, легкі для розуміння, а у Йоана – вони глибокі, таємничі, часто важкі для

розуміння, неначе призначені не для народу, а для вузького кола слухачів. Але разом вони взаємно один одного доповнюють і у своїй сукупності дають цілісний образ Христовий. З цього випливає, що Євангелія – це не дослівний журналістський репортаж про вчорашні події, не фотографії і стенограми, а чотири портрети-інтерпретації, кожен з яких має свої особливості, а складені разом – допомагають пізнати, що говорив і як чинив Ісус.

Володимир ТУХЛЯН, Чотири свідчення про Ісуса Христа // СЛОВО №2 (74),
червень-серпень 2018